

भयानक दरी

[१३]

[चोरघाटेने चंडमंडूक पळून जाऊन पलीकडे ब्रह्मदंडी मांत्रिकाला भेटला. तेथे त्यांनी लखू व जयमल मांची वाट पाहिली. परंतु शेवटी ते भुयाराच्या विहिरीवजा द्वारांतून बाहेर आले तेव्हा मंडूक व ब्रह्मदंडी दोघांना झाडीतून जयघोष ऐकू आला. तो जयघोष मौनानंद स्वामीचा होता. तो ऐकून ते पळाले. पुढे वाचा.]

लखू, जयमल व तो रानटी तरुण बाहेर आल्याबरोबर चंडमंडूक व ब्रह्मदंड्याला भेट असलेले पाहून आश्चर्ये चकित झाले. त्यांच्याबरोबर कांहीं नरभक्षक रानटी जातीचे क देसील पळत असलेले दिसले. इतक्यांत डावरून लखूचा बाप आणि गडेजंग चा अनुयायी तो रानटी तरुण दोघांनी आपट उड्या मारल्या.

आपल्या बापाची भेट झाल्याने लखूला फार आनंद झाला. हात धर करून तो जोराने ओरडला—“बाबा !!”

तो पुढे धांवणार तेवढ्यांत एक भयंकर आवाज विहिरीतून ऐकू आला.

तेव्हा जयमल व लखूला कळले की कोणी तरी भुयारांतून बाहेर येत आहे. त्याच वेळी म्हातारा त्यांच्या पाठीमागे

वेळून पोचला. दोन पावलांवरच तो त्यावेळीं बसेल. मोठ्याने हँसून म्हणाला—“त्या दुष्टांना मी जशी हुल्लावणी दिली की...! मी म्हणालो की या झाडावर बीस, आणि जांभळाच्या झाडावर वेचालीस अण आहेत. ते ऐकून व ते सरें समजून सर्व पळाले. आतां कांहीं वेळ तरी मीति नाही.”

नरमक्षक त्यांचा पाठलाग करीत आहेत हे लक्षाच्या बापाळा कळले नाही पण हे सपजायला लक्षा वेळ लागला नाही. तो म्हणाला—“बाबा! अजून या संकटांतून आपल्याला धडक मिळालेली नाही. नर-

मक्षकांच्या टोळ्या एका मागून एक बाहेर येत आहेत!” तो मोठत असतां वहा वारा नरमक्षक सुषारांतून बाहेर आले.

तो शब्दी तस्य जेणे उभा होता त्याच्या पाठीमागच्या झाडावरून आवाज ऐकू आला की “आरण उगावे इतका वेळ म्याओ. या म्हाताऱ्याने आपल्याला छान फसविले. सर्व मिळून हे तर पांचव जण विसत आहेत!” तो आवाज वेदमंडूकाचा होता.

त्याच्या बोलण्याकडे जखडंडीचे स्क्ष होते की नाही. कोणास ठाऊक? कारण तो “हे काळमैरवा! उपासकांच्या वदवृक्षा! लक्षाच्या खार करू नका. त्याच्या जिवंत पकडा. तो मेल्यावर आरण सर्व जिवंत राहाल तो फुकट, मयानक दरी... सोने... चांदी... अर्बे राज्य...” अम झाल्या-सारखा मोठमोठ्याने ओरकत होता.

एका क्षणांत बदललेली परिस्थिति पाहून म्हातारा थोडा दाबला. किती दिवसांनी मुलाची भेट झाली. पण आनंदाने बघून बोलणे नशिबी नाही. आतां जिवावर उधार होऊन दोघांनी युद्ध केल्याशिवाय राखत नाही. अस विचार करून तो ओरडला—

“अरे भिडे नकोस रे! आपल्या हातांत तळवार असेपर्यंत आपल्या केसाळा देखील पक्षा पोचविण्याची शक्ति कोणांत नाही.” असे म्हणत म्हाताऱ्याने तळवार उचसली व नरमक्षकांवर हुटून पडला.

म्हाताऱ्याने उत्साह दिव्यावर गडेजंग जिवावर उधार होऊन युद्धास तयार झाला. तो होता देखील तसात्र शूर. त्याचा स्वतःच्या विवाचे भय कधीच नव्हते. त्याने जाणली तळवार उचसली व नरमक्षकांचा संहार सुरू केला. त्याने वार सहा जणांना जमिनीवर कोळविले तितक्याच जणांना नमसदनी पाठविले. परंतु नरमक्षकांची संख्या वाढत होती. शादी आहून टोळ्या मागून टोळ्या येत होत्या. लक्षा, जयमल व रानटी तस्य युद्ध करीत मागे सरत होते. ते त्या शादीपर्यंत वेळून पोचले.

“अरे इतक्या मोठ्या शत्रूंनी समोरा-समोर युद्ध करणे शक्य नाही. पळा रानांत आणि लपून बसा कोठे तरी. आम्ही दोघे देखील पाय काढतो. भेटू मागाहून.” तो म्हाताऱ्याचा आवाज होता. त्याने दोघां नरमक्षकांना, जे अगदी नवळ उभे होते खार केले आणि जंगलांत शिरला. गडेजंग

देखील म्हाताऱ्याच्या मागे निवून गेला. तिकडे लक्षा, जयमल व तो रानटी तस्य स्वतःचे रक्षण होणे आणि इतक्या नर-मक्षकांशी युद्ध करून त्यांना जिकरी असाय आहे हे ओळखून मागे सरत झाडांत शिरले. पण नरमक्षक जोर जोराने ओरडत चारी बाजूने जवळजवळ येत होते. कोठेत सोपउण्यासारखी त्यांची स्थिति झाली होती.

“ठार करा या दुष्टांना! त्या लक्षा वेळील! राना जिवंत घरणे सोपे नाही. अशक्य आहे. आम्ही त्याच्या जिवंत धरण्याच्या हेतूने थोडे पडते येत आहो व

हुडा पायंगुणच वशा कांहीं विचित्र आहे. राक्षसा! तू या बेदाख पाऊन टेबलेंस तेव्हांपासून माझे भाग्य माझ्याविरुद्ध उलटले आहे. मला अर्ध्या रात्र्याचा मोह दाखवून माझ्याचा अनुयायांचा मूक संहार चालविला आहेस. मांव, तुम्ही नामदी लोखवतो व तिला डक करून तुम्हा चित्तेश्वोर बाज- बितो!" हात ओढ बाजून चंढमेढूक म्हणाला.

मंढकाचे तें बोलणें ऐकून ब्रह्मदंडी गमा नसा नलें. लागला. नरभक्षकेधरा! इतका इत्यानरुत्तर तर कसे चालेल? आग्रपयेंत मी जे जगलो तो शरीर नळामुळें नाही, मंत्र नळामुळें. तूं मला म्हातारा म्हणालास पण मी म्हातारा बसोइत नसून मंत्र दृढ आहे. हें विसरूं नकोस."

"तू इतका भीका वंचक आहेस तर टाक ना आपला मंत्र! पहा, तो रक्त व लुडा क्षिप्य माझ्या अनुचरांच्या हातांतून निसटून पळत आहे. त्याला आपल्या मंत्रानें बांधून कां नाही जोडून आणीत आपल्या समोर? पाहू या तरी तुम्हें संजवळ!" चंढमेढूकाने पुन्हां कधी ब्रह्मदंडीच्या पोटा- वर हाणली.

ब्रह्मदंडी "ओय ओय!" करून जोरडत बरथर कांथत मंढकाच्या पायां पडला आणि म्हणाला—"नरभक्षक कुलोत्तमा! आपला हात जरा मागे घे! माझ्या मनांत जालें तर मी म्हा दोर्बाना जागण्या जागी भस्मीभूत करून टाकीन. हें बेट आकाशांत उडून क्षीरसागरांत फेंकून देईन. जष्टग्रह खाली पृथ्वीवर आदळतील. समुद्र उक्कळू लागेल आणि त्याच्या उकळत्या पाण्यांत ही पृथ्वी मी फेंकून देईन."

ब्रह्मदंडीच्या त्या गण्या ऐकून चंढमेढूक शांत होण्याऐवजी वास्त वापला. त्याने

ब्रह्मदंडीच्या दंडावर दोन्ही बाजूंनी दोन दाव्या मारल्या आणि म्हणाला—"तुम्ही वटवट पुरी कर!"

नंतर तो घाबरून पळत येणाऱ्या आपल्या नरभक्षक अनुचरांजवळ थांबत गेला, रक्ताने अनुयायी जलमी होऊन जोरडत येत होते— "मंडुकेश्वरा! वांचव! वांचव आम्हांला! आम्ही आपल्या क्षत्तीची पराकाष्ठा केही. पण त्यांना जोपवून ठेवणें आम्हांला शक्य झाले नाही. उकट रक्ता लुटांनी आमच्या अनेक साथी नरभक्षकांना ठार केले आणि मंढक र्षतंत पळून गेले आहेत." बोलत

त्यांना बाचा फावदा होत आहे. पहा त्यांनी माझ्या किती अनुयायांचा संहार केला?

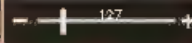
"रक्षक! ठार करणार! काळवैरवा! भयानक शरी!" ब्रह्मदंडी पुटपुटका. तें त्याला कसे पटणार! पणाला धरण्यासाठी इतका प्रयत्न केला त्यालाच जर या मूर्खाने ठार केले तर खटाटोपचवर्ध.

मांत्रिकाचे पुटपुटणें चंढमेढूकाच्या काना- वर पडले. त्याला भयंकर राग आला. त्याने आपली काठी ब्रह्मदंडीच्या पोटावर जोरानें हाणलीच विचारले—"वेरव्या! तुला भयानक दरीची फाळजी पडली आहे. नाही का!

Full screen

127

24 / 76

आपल्या अनुचरांवर आग पाखंडीत होता. “चक ब्हा चालते. उद्यां सकाळच्या आत सारा डोंगर व सारे जंगल पाळ्ये वाघत त्या पांक्की जगांना जिवंत वरून माझ्या-धरोवर हजर करा, त्यांची प्रेते जरी माझ्यासमोर हजर केलीत तरी बाजेक, पण जर का हे काम पुरे झाले नाही...” असे म्हणत त्याने आपली काठी जोराने उगारली आणि अक्षदंडीकडे व त्यांच्याकडे झोले बघावून पाहू लागला.

“कळूका...” अक्षदंडीच्या तोंडातून एवढेच शब्द तोंडापाटे बाहेर पडले. अक्षदंडीची गुहा पाहून त्याने स्वतःच्या तोंडावर हात ठेवून तोंड बंद करून घेतले. अक्षिड होऊन मंडूकाने अक्षदंडीला विचारले—“तुले दोघे अंगरक्षक कोठे आहेत? पळून गेले वाटते? दिसत नाहीत म्हणून विचारतो.” काठीच्या टोकाने अक्षदंडीला दिवचून मंडूकाने विचारले.

बंडमंडूकाने विचारले तेव्हा अक्षदंडीचे पण तिकडे लक्ष गेले. चौथ्यात जितवर्मा व शक्तिवर्मा जवळच आहेत असे त्याला वाटत होते, दोघे झोले चुकवून केव्हा निपडून निघून गेले हे त्याला सुळीच कळले नाही.

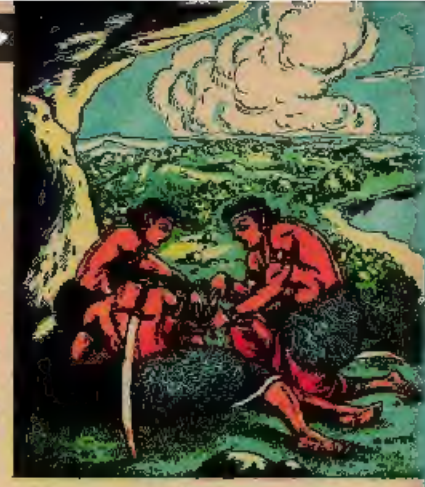
मला त्रमबर्माच्या हातसे सोडून स्वतःचा वचाव करून वेण्यासाठी दोघे पळाले की काय? तो मोठ्याने ओरडून हाका मारू लागला—“जितवर्मा! शक्तिवर्मा...”

एका झाडावरून ओरडून ते म्हणाले—“आली!...अक्षदंडी!” आणि माकडां-सारखे झाडावरून पटापट उद्यां मारून खाली उतरले.

“वेधे युद्ध चांदे होते आणि तुम्ही दोघे झाडावर असून मगच पहात होता होय?” बंडमंडूकाने दरडावून विचारले.

“झाडावर स्वतःचा जीव कांभविण्यासाठी रूपूत बसलो होता!” जितवर्मा म्हणाला. पण शक्तिवर्मा म्हणाला—“जयमलच्या दाव्या हातावर घोगी शर केला आणि त्या घावा-व्याचे नाक कोणी उडवले! माझ्या तरुवारीचा प्रताप मंडूक, तू ओळखत नाहीस!”

पण मंडूकच्या मनाचे त्या उत्तराने समाधान होण्याऐवजी त्याचा संशय मात्र फार वाढला. अक्षदंडी तोंड बेंगावून म्हणाला—“मला ते माहीतच होते, माझे अंगरक्षक असे पळपुटे सितरे नाहीत.” मंडूक त्याच्याकडे पहात उभा होता. पण तो आपल्या दोघां अंगरक्षकांना म्हणाला—

“बाहलत काय? शिरा या डोंगरात आणि हुडकून काढा त्या पांक्की जगांना. कळूच्या शिवाला अगम्य होऊं नये, बांधी अक्षजी मात्र ध्या !”

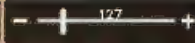
तिकडे ते तिघे—कळू, जयमल व तो रानटी तरुण डोंगरात उभायला झाडाची पोवळी किंवा गुहा सोपवते का पहात होते. एकदा कळूच्या अंगाला एकदा जखम झालेली नव्हती. पण दोघांना बरेच कागले होते. परंतु तसे शिण्याचे कारण नव्हते. जयमल व रानटी तरुणाने झाडाचा पाळा तुरगळून त्याचा रस जखमांवर ठिळला.

असतां त्यांना दम लागला. ते ऐडून बंड-मंडूक रागाने धरधर कापू लागला व नीतीने त्याच्या सर्व अंगाला इरवून घाम सुटला. कळू व जयमल दोघांनी त्याला केव्हाच डार केले असते. पण सुदैवाने ध्यांच्या हातांतून निसटून तो सुप्रसन्न शिरला व स्वतःचा वचाव करू शकला.

“ते तिघे डोंगरात पळून गेले. तो म्हातारा आणि त्याच्याबरोबर आलेल्या तो बोर पण रानात पळून गेले आहेत? मूर्खानो तुम्ही त्यांना बाऊ का दिलेत!” बंडमंडूक आंतून भ्याला होता. पण स्वतःला सावरून

Fullscreen

127

26 / 76

मरणाक त्यांच्या सोपार्थ येत आहेत हे त्या तिघांना माहीत होते. लख्खू स्वतःच्या जिवाचेही त्यांच्या ज्ञातांच्या बापाची कितीत वास्त वाटत होती. बाबा त्या दरमहाकांच्या हातून विसडून पळाले असलीक का ?

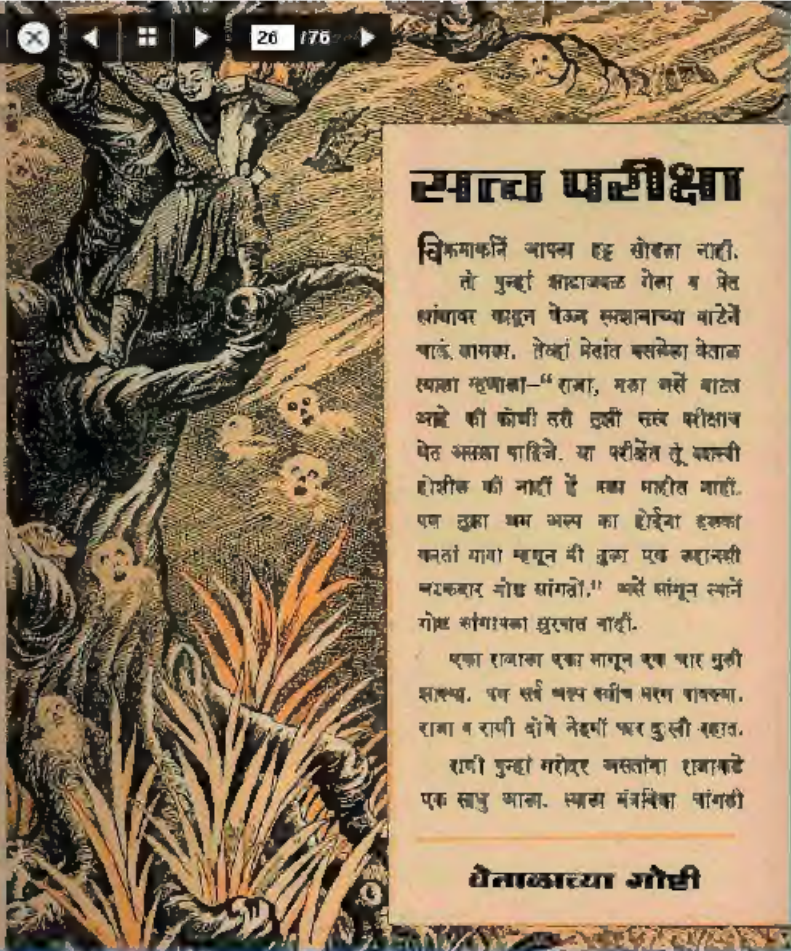
“हल्लू ! हू आग्यां येकिचीर रहा ! तुझे वडील त्यांच्या हातांत सांघडनें ठक्कन नाही. ते सात्रीनें निसडून पळाले आहेत. आपण बोगरांत पळाले, ते रानांत पळाले असलीक. दोघांची मेट कोठे तरी होईलच. वे आपण का गुहेत शिकून वसू.” बस-मकने क्षीन दगडा आड मुहा दासणीत त्याला म्हटलें.

तिथे दगड बाजूला सरकवून आंत खिरले आणि दगड जसेच्या तसे पुन्हां ठेवून दिले. सरोवरान आंत एक मुहा होय. गुहेत पाच टाकण्याबरोबर तो रानदी तळम बघवून

सरकला आणि म्हणाला—“हे पहा, येथें तर कोणाचें तरी मृत दिसत आहे ! येथे बोका भावे जावकचका.”

बसमकने गुहेत वास्त न्वाहाकून बहिले. तेथे त्याला मानसाचे दोन अस्त्रिपंजर दिसले. ती इंसून म्हणाला—“गळ्या, हे तर बस्त्रिपंजर आहेत. मुतें नाहीत. भिण्याथे करण नाही. कुन्याचा डींग आहे समज ! जावण ...” ती बोकतप होता, इतक्यांत त्यांचा ‘सुस’ आवाज ऐकू आला आणि जिकडून आवाज आला तेथून एक दगड साळी पडला. त्याच्या भागे एक मोठे मगडाड होते. एक नाव वक्का विषिच प्राण्याचा विळखा बाळत त्याला बील येण्याच्या मयकांत होता. त्या सांघाचा कुरकार व त्या प्राण्याचे ओरबणे ऐकून तिघांची पाबरगुंडी उडून गेली.

[पुढील मोड पुढील पंथी]

सत्य पत्तीक्षा

विक्रमाकनें आपला हट्ट खोडला नाही.

ते पुन्हां काढाजवळ गेला व तेंत लांबावर काडून घेऊन स्वतःच्या वाटेनें पावे जावला. तेव्हां मेवांत बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा, मला जसें वाटत आहे ती कोणी तरी तुझी सत्य स्वीक्षाच येत असला पाहिजे. या परीक्षेत तू बसली होशील की नाही हे मला माहीत नाही. पण तुला जम अस्य का होईना हलका कनतां गावा म्हणून मी तुला एक क्हायसी बरकदार मोड सांगतो.” ज्येष्ठ सांगून त्यानें मोड सांगायला सुरवात नाही.

एका राजाका एका माणून एक चार मुली साकथ. पण सर्व अल्प कधीच मरण पावल्या. राजा व राणी दोघे नेहणीं चर पुढीं रहात.

राणी पुन्हां गरोवर असतांना राजाकडे एक साधु आला. स्वस भवविषा पांगली

वेताळारच्या गोष्टी

वर निवडण्यास युक्ति मी तुला सांगतो. मी सांगून ठेवतो त्या जागी एक आरसा ठेवून दे. या आरसांतून जो तुझ्या मुलीला पाहू शकेल तोच तिचा पति होईल. कोठे जाण्याची गरज नाही. वर स्वतः चान्दल तुझ्या घरी येईल."

त्या मांत्रिकाने राजवाड्याच्या चारी बाजूला भज टाकला. मंतर त्याने रातवाड्याच्या अंतःपुरांत एका जागी एक मोठा आरसा लावून ठेवला.

मांत्रिकाने सांगितल्याप्रमाणे राणीला मुलगीच झाली. त्या मुलीचे नांव मेसला असे ठेवण्यांत आले. मांत्रिकाच्या आज्ञेप्रमाणे मेसला राजवाड्याबाहेर गेली नाही व लहानाची मोठी झाली. तिला कोणी पाहिले नाही. परंतु तिच्या अप्रतीम सौंदर्याची स्मृति मात्र दूर दूरच्या गांवी पसरली.

तिला पाहण्यासाठी व तिच्याशी विवाह करण्याच्या हेतूने अनेक राजकुमार येऊ लागले. राजाने सर्व राजकुमारांच्या राहण्याची व्यवस्था आपल्या अतिथिगृहांत केली.

राजकुमारांची आपल्या नोकरीकरवी राजाकडे सांगून पाठविले की आम्ही राजकन्येला मथळ पाहून तिच्याशी विवाह

करणे इष्ट आहे की नाही हे कळवू. राजाने उत्तर पाठविले की माझ्या मुलीचे रूप आरखांत दिसेल. मुलगी पसंत पडल्यास विवाहासंबंधी इतर गोष्टी बोलता येतील. त्याप्रमाणे पाहणे राजकुमार आरखांत राजकुमारीचे रूप पहायला जात व ती दिसली नाही म्हणजे निराश होऊन परत येत.

आशा नव्हते काही महिने निघून गेले. एकदा पुष्प वर्ण देशाचा युवराज वत्सर क्रियेक देशाचे पर्यटन करीत आपल्या नोकरांचाकरांसह त्या देशांत येऊन पोचला. त्याने मेसलाचे नांव देखील ऐकले नव्हते. राजाने आपल्या अतिथि-गृहांत त्याच्या राहण्याची उत्तम व्यवस्था करून दिली. आतापर्यंत राजाने जितके राजकुमार पाहिले होते त्या सर्वांत बत्सर ह्या राजाला आपल्या मुलीसाठी पसंत पडला. परंतु जोपर्यंत तो आरखांत राजकन्येला पाहून लहानाची मोठ कळीत नाही तोपर्यंत त्या विषयी त्याच्याशी बोलणे काढणे राजाला इष्ट वाटले नाही.

वत्सर अतिथि गृहांतल्या आरशा समोरून जात असता त्याला त्या आरखांत स्वतःचे तोंड दिसले नाही. त्या ऐवजी एका सुंदर

राजकन्येचे प्रतिबिंब दिसले, तिचे सौंदर्य पाहूनच वत्सर बेभूद होऊन पडला.

परंतु तो मूर्खित झाला हे कोणाला कळले नाही. नोकरांचादेखील संपचार करू लागले. राजाच्या कानावर ती गोष्ट गेली. राजा देखील धांवत आला. राजघैशाची भेजून जीवशोषकार केशवराज राजकुमाराला शुद्ध आली. तेव्हा नेशुद्ध होण्याचे कारण सर्वांना कळले.

ते ऐकून राजाला परमाभेद झाला. मांत्रिकाने सांगितल्याप्रमाणे हाच आपला जावई होणार असा विचार करून राजा

अवगत होती. वार मुली जल्मल्याचीच वारण्या हे ऐकून त्याला देखील फार वाईट वाटले. मोठा वेळ विचार करून तो म्हणाला—“राजा! मुलाचे सोडून पाहणे तुझ्या नशिबी नाही. तुझ्या मुलीचा जीव वेणारी कोणतीही दुष्ट हत्त्या किंवा राक्षसी असावीसे वाटते. या खेपेस देखील तुला मुलगीच होईल. पण हिच्या जिवाला धक्का लागू नये वार्ता जबाबदारी मी घेतो. मुलगी झाल्यावर तिला सोळा वर्षे पुरी होईपर्यंत कोठे घराबाहेर जाऊ देऊ नकोस. छोटाच्या वर्षी तिचे लग्न करून दे. तिच्यासाठी धर्म

म्हणाला—“सुवराज! ज्योतिष्यानें सांगितल्याप्रमाणे राजकन्येची विवाह करण्यास योग्य वर लूच आहेस. तुला माझी मुलगी पसंत असेल तर मी सद्धर्त पाहून लग्नाची तयारी करतो.” वत्सरने होकर दिला.

सुद्धर्ताने वत्सर व मेखला यांचा विवाह झाला. सातत्याची काही दिवस राहून वत्सर सपत्नीक स्वदेशी निघाला. बाटेत रावेत प्रवास करित असता एक विचित्र शोध यदली.

वत्सर याचा एक नोकरी कर नानाचा होता. तो याच्या वत्सर कडे अंगरक्षक म्हणून

काम करित असे. एका युद्धात सुवराजाच्या रक्षणासाठी युद्ध करित असता तो आपला हावा हात घालून बसला. त्यानंतर वत्सरने त्याला आपला एक विश्वासपात्र नोकर म्हणून स्वतःजवळ ठेवून घेतले.

नाव नदीपलीकडे जात असता कवर घाला दुरून दोन आवाज ऐकू आले.

“सावरी जाणाच्या वा मुलीवर तीन संकटे ओढवणार आहेत.” एक नावाज होवा.

“ती संकटे कोणती बुवा?” दुसरा आवाज होता.

“पलीकडे गेल्यावर नदी काठीं सुवराजाचा एक सुवर्ण अश्व दिसेल. तो त्यावर स्वारी करण्यासाठी जाईल व बसल्याबरोबर घोडा अहश्य होईल.” पहिला आवाज म्हणाला.

“मग यांतून राजकुमाराला वाचविण्यास उपाय काय?” खुसमा म्हाजाजने विचारले.

“एकच एक उपाय आहे. कोणी तरी त्यावेळी तेथे असले पाहिजे व सुवराज घोड्यावर बसण्यापूर्वी तो घोडा ठार आला पाहिजे. आशा तऱ्हेने एक संकट टळेल. परंतु दुसरे संकट समोर उभे राहील. घरी पोचल्यावर सुवराजाला व सुवराणीला नवीन

बले शरण करण्यासाठी देण्यात येतील. त्यांत बरीकाठी पैठणी पाहाल्याबरोबर ती नेसण्याचा मोह सुवराणीला भावणार नाही. पण ती पैठणी नेसल्याबरोबर राजकन्या जकून मरून होऊन जाईल. पण ती पैठणी नेसण्यापूर्वी जर कोणी ती उचलून विस्तवांत टाकली तर ती जकून जाईल व दुसरे संकट पण टळेल.” पहिला आवाज म्हणाला.

“तिसरे संकट कोणते ओढवणार आहे?” दुसऱ्या आवाजाने विचारले.

“सुनेच्या कळ्यांत बहाराणी एक मोहन माल घालील. त्यांतल्या किडा राजकुमारीला चाबेल व राजकुमारी तत्काळ मरून जाईल. त्या वेळी कोणी पुढे वेऊन राजकुमारीच्या हातांचे रक्त काढून त्याचे तीन शेंब तिन्हा खोल्यांत घालील तर राजकुमारीवरील हे संकट देखील टळेल. ह्या संकटांचे शुभित जर का कोणाला कळेल किंवा सांगितले तर त्या संकटांतून सुवराज व सुवराणीचे रहण कर्तणे तर हरच ऐकणारा स्वतःच दगडाची मूर्त होऊन जाईल.” पहिला आवाज म्हणाला.

ते संभाषण तेथेच थांबले. कबाला ते ऐकून आश्चर्य वाटले. आपल्या बऱ्यावर व मनीषीवर येणाऱ्या संकटांची कल्पना करू-

नच कवरच्या अंगावर शहारे उभे राहाले. त्याच्या अंगावर हा देह वाढला तो त्याच्या रक्षणार्थ खर्ची पडला नाही तर तो स्वामी-द्रोह ठरेल असा विचार करून त्याने त्या विषयी तोंडावाटे एक शब्द देखील बाहेर काढायचा नाही व सर्व गोष्टी वेळेवर साधायच्या अशा मनाशी विचार केला.

ती गोष्ट इतर कोणाला माहीत नाही व ते संभाषण इतर कोणी ऐकले नाही वा गोष्टीची कवर याने खात्री करून घेतली होती.

नदी काठी उतरल्याबरोबर त्याने ऐकले होते ससा एक सुवर्ण अश्व खरोखरच

काठावर उभा होता. युवराजाने त्याला पाहिले व त्याच्यावर बसण्यासाठी पुढे जाऊ लागल्याबरोबर कवरने तळवार उपटून त्या घोळ्याला ठार केले.

“हे काय केलेस! जगान्व मुक्ता बाण्याचा असा जीव कां बेतकास?” युवराजाचा राग आला.

“मी जे केले ते ठीकच केले आहे. कारण मला विचारू नका.” कवर म्हणावा.

राजधानीत पोचल्यावर राणीने आपल्या सुनेसाठी पैठणी आणली. मेखला द्या पैठणीला हात आवणार इतक्यांत कवरने

ही पैठणी राणीच्या हातातून काढून बेतली व सैपाकधरात जाऊन चुगीत टाकून दिली.

आ खेपेस आपल्या स्वामीमक्त नोकऱ्याचा विक्षिप्तपणा युवराजाला असल्याबद्दल. पण कवरने हा खेपेस देखील तेंच उत्तर दिले—“मी जे केले ते तुमच्या बऱ्यासाठी म्हणूनच केले आहे. पण ते फरे हें तुम्ही विचारू नये व मी सांगू नये क्षातच सर्वांचे हित आहे.”

इतक्यांत महाराणीने एक रत्नहार सुनेला घासला. तो हार घातल्याबरोबर मेखला बेथुळ होऊन पडली. सर्व किर्कर्वज्य विमूढ उभे असतां कवरने खिशांतून चाकू काढला व मेखलेचा हात एका बाजूला घोडा कापला. रक्ताची चिरकांडी उडाली. पण तो थोडा देखील भ्याळा नाही. त्याने रक्ताचे तीन धेंब घेऊन राजकन्येच्या डोक्यांत घातले.

तोपर्यंत सर्व पहात उभे होते. पण कवरने जे केले ते सर्व प्रत्येकाला अमलुप कृत्य पाटले. बत्सराळा बाटले की आतां राज-

कन्या विवृत राहणे शक्य नाही. त्या सर्वांचा कारण कवर जाहे जसा विचार

करून युवराजाने कवरला कैद करण्यास सांगितले.

पण कवर साहस करून म्हणाला—
“तुम्हाला वाटत असेल की मी राजकन्येचा जीव बेतला. पण मी हे सर्व जे केले ते राजकन्येला बांचविण्यासाठीच केले. राजकन्येला पुनर्जन्म मिळाला.”

“याचे डोके फिरले आहे की काय? हा आणखी काही दिवस जिवंत राहला तर राजकन्याच काय सर्व राजघराण्यांतील प्रत्येक जण मळून जाईल. म्हणून प्रथम याचे डोके उडवा.” युवराज म्हणाला.

आतां तर बरण येणारच आहे. मग जे ऐकले ते सांगून टाकण्यांत काय हरकत आहे असा विचार करून कवरने सर्व सांगून टाकले व तो दगड होऊन जागच्या जागी उभा राहिला.

कवर दगडाचा पुतळा झाल्यानंतर राजकन्येला शुद्ध आली. बत्सराळा आपल्या चुकीबद्दल फार वाईट वाटले. एका स्वामीमक्त नोकऱ्यावर विश्वास न करून त्याने त्याचे व स्वतःचे देखील नुकसान करून घेतले.

काही वर्षांनी मेखलेला दोन मुले झाली. परंतु बत्सराळा त्याच्या कौटुंबिक सुखांत

एका गोष्टीची नेहमी उणीव भासे. कारण कवरचा पुतळा त्याला सदां समोर दिसे.

एकदां दोघ आपल्या दोघां मुखबरोबर कवरच्या पुतळ्याबद्दल उभे असतां त्यांना एक आवाज कोळून तरी ऐकू आला. त्यांनी परस्परांशी बोलून झगभर कंठ केले व तो आवाज लक्षपूर्वक ऐकू लागले.

“कवरसाठी इतका शोक काढ्याचे काय कारण? तो जिवंत व्हावा असे तुला खरोखरच वाटत असेल तर त्याला एकच एक उपाय आहे. तू आपल्या दोघां मुळांना बळी देऊन आपल्या नोकऱ्याला जिवंत करून घे.”

Fullscreen

127

34 / 76

ते ऐकून बत्सर तस्वार काडून आपल्या दोघां मुलांना छार करायला पुढे सरसावला. पण तोपर्यंत ओ दगडाचा पुतळा ठोकून तेथे स्वस्थ उभा होता तो पुढे येऊन म्हणाला—

“थाय ! थाय !” आणि त्याने दोघां राजकुमारांना उचलून घेतून पोटाबाई घाले.

कबर पुन्हा जिवंत झालेला पाहून दोघांना फार आनंद झाला.

वेताळ येथवर गोष्ट सांगून म्हणाला—

“राजा, मला एका गोष्टीची शंका वाटत आहे. बत्सर आपल्या दोघां मुलांना बली कायथे ठरवून कमरल्या जिवंत करणार होता, पण त्या शिवाय तो जिवंत कसा काय झाला ? या घडामोडींवर माहीत असून जर तिले नाहीस तर त्याचा परिणाम तुला माहीतच आहे. दुसऱ्या दोघ्याची कबर उचलून होऊन तुझ्याच पायावर आदळतील.”

विक्रमार्क म्हणाला—“जेव्हावर ओढव-

लेली संकटं बत्सरला परीक्षा आहे की काय असे नाट्ये, पण त्याचा अंदाज ?

बुक्कला व कनरसारला एक स्वायीभक्त

बोकर त्याला पासला झाला. त्याला फार

वाईट वाटले. पश्चात्ताप वाटला. त्याचा

पश्चात्ताप खरा आहे की लोटा घाची

सख-परीक्षा घेण्यासाठी त्या अहंस्थ शक्तीने

त्याची जाणखी एक परीक्षा घेतली. या

खेपेस तो यशस्वी झाला. बत्सरची परीक्षा

घेणाऱ्या झकी दुष्ट तऱ्हात्या. त्यांना

बत्सरच्या मुलांचा बली घ्यायची इच्छा

नव्हती. म्हणून कबर वेळीच जिवंत होऊन

गोळ, लागला.”

अशाप्रकारे राजाचे मोठे भंग होताना

वेताळ मेताबरोबर नाहीसा झाला व जाऊन

झाडाला लोवकळू लागला. (कल्पित)

रघुवन कथा

भृगु वृद्धाची गोष्ट पुराणांत प्रसिद्ध आहे. त्यांचा जन्म ब्रह्मदेवाच्या दुःखो-

त्तून झाला. त्यांच्या मोठ्या पत्नीला एक मुलगा झाला. त्याचे नाव कनि असे होते. त्या कवीचा मुलगाच शुक्राचार्य. तो राक्षसांचा गुरू म्हणून पुढे प्रसिद्ध झाला.

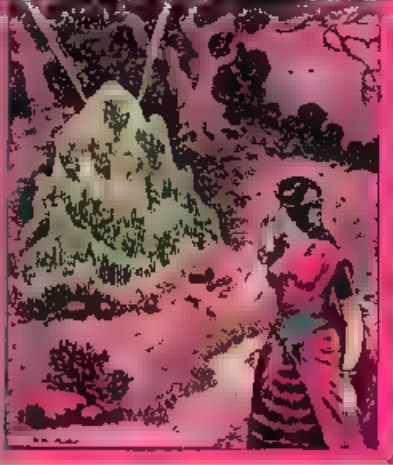
एकदा देवांनी राक्षसांचा पराभव करून त्यांचा संहार करण्याचे ठरविले. पण भृगुच्या वाक्याने त्यांचे रक्षण केले. तेव्हा देवांच्या वतीने स्वतः विष्णूने येऊन आपल्या सुदर्शन चक्राने भृगु पत्नीचा शिरच्छेद केला. भृगुला अर्धातच विष्णूवर फार राग आला. त्याने विष्णूला शाप दिला की तुला देखील मानव जन्म घेऊन मृग-विरहाचे दुःख सहन करावे लागेल. सांगून पुढील राक्षसाने दुःखाने रूप धारण म्हणूनच विष्णूने वैराग्याने अवतार घेतला.

तेव्हा त्याला सीतेचा विरह सहन करावा लागला.

भृगुला आपली अनेक पत्नी होत्या. एकीचे नाव पुलोया असे होते. एकादा भृगूने पुलोयाला होमकुंडाजवळ बसून होमांत आहुती देण्याचे काम दिले व स्वतः

दुसऱ्या एका कामासाठी कोठे तरी निवून गेला. त्यावेळी पुलोय नांवाचा एक राक्षस तेथे आला. पुलोयाला तेथे बसलेली पाहून राक्षसाने अशीला विचारले—“ही कोण ?”

“ही मृगुपत्नी पुलोया आहे !” अमि म्हणाला. ते ऐकून पुलोय म्हणाला—“प्रथम राग आला. त्याने विष्णूला शाप दिला की तुला देखील मानव जन्म घेऊन मृग-विरहाचे दुःख सहन करावे लागेल. सांगून पुढील राक्षसाने दुःखाने रूप धारण केले व पुलोयाला उचलून घेऊन विचारा.

पुलोय त्या चेळी गरोदर होती. विष्वा पोटांतीक चिन्नु बाहेर आका व पुलोय राक्षसाकडे हुड होऊन पाहू लागला. त्याच्या डोळ्यांतून आळा बाहेर येत होत्या. स्वतः पुलोय राक्षस भस्म झाला. पुलोयाचा तोच झुळगा पुरे चक्कन म्हणून पुराणांत प्रसिद्ध झाला.

चक्कनाने कित्येक वर्षे ठग केले. तो समाविष्ट असता त्याच्यावर बाकळ बाळले तो आका बघाी तप करीत होता तेव्हा कैवलय राजाना मुरुबा कर्पावि हा जाणखी सुन्यका कन्या सुकण्या हिच्यासह ससैन्य

कनविहार करण्यास आला. एका वाळ्यांतून उजेडाचे झोत येत असलेले पाहून सुकण्याला आश्चर्य वाटले. तिने नेकागळरी ती वाळू स्पर्शिले. त्यामुळे चक्कनाला जखम होऊनी व रक्त वाहू लागले. चक्कनाला राग आला. त्याने शर्यातीच्या सैनिकांचे मळमूज आपल्या तपोबळाने बांबवून टाकले. त्यामुळे सैनिकांना पोटांत असणाऱ्या फळा येऊ लागल्या.

खरी चूक सुकण्याची होती. पण विष्वा पिडाची सैनिकांना. शर्याति चक्कनाकडे गेली व म्हणाला “सुकण्या चुकीमुळे हा अपराध घडला. क्षमा करावी.”

“तुं आपल्या झुलीं रक्त माझ्याशी करून दिलंस तर मी आपल्या मंत्र पारत केले.” चक्कन म्हणाला. शर्याति त्याला कबुल झाला व त्याने सुकण्याचा विवाह चक्कनशी करून दिले. चक्कन म्हणतारा होवा व स्वभावाने बसत कोधी होवा. तरी सुकण्याने सर्व पक्षरें त्याची मेवा करून त्याचे घेय संवाहन केले.

शर्याति अधिनी कुमार चक्कन कर्पाच्या माझसी जाले. चक्कन कर्पाच्यांना म्हणाले— “तुम्ही माझे नाईक नाहीने करून मला धोबन दिलेत तर मी शर्यातीकडून नकावा

बांबोवा

भाग देवधीन व सोमरस शान पण करवीन.” त्यांनी ते कळू केले. ते म्हणाले—“आम्ही सांगतो तसें तू केलेस तर तुला बौवन प्राप्ति होईल.

नंतर ते सुकन्येकडे गेले व तिला म्हणाले “तू तरुण आहेस. झा म्हाताऱ्या बरोबर किती काळ आयुष्य कंठणार? तू आयुष्य बरोबर आलीस तर तुला तरुण पति मिळेल.”

ते ऐकून सुकन्येला राग आला. तिने च्यवनकडे जाऊन अधिनीकुमाराविरुद्ध तक्रार सांगितली. पण च्यवनाला राम

आला नाही. तो म्हणाला—“त्यांच्या सामण्याप्रमाणे एखाद्या तरुणाला आपला पति मानून त्याच्या बरोबर रहा.” तेव्हा सुकन्या अधिनीकुमाराकडे जाऊन म्हणाली “मी तुमच्या बरोबर राह्यास तयार आहे. मला तरुण पति हाववा.”

अधिनीकुमारांनी शेजारच्या ओल्यांत वुडी मारली व त्याच वेळी च्यवनाने पण त्याच ओल्यांत वुडी मारली. पण ज्यावेळी तिचे बाहेर आले त्यावेळी सुकन्येला तिचे तरुण दिसले. त्यापैकी आपला पति कोण हे सुकन्येने शोधले नाही. अधिनीकुमारांनी च्यवनकडे जाऊन दाखविल्यावर सुकन्या आपल्या पतीबरोबर आश्रमांत परत आली.

काही काळाने क्षर्पाति आपल्या मुलीला व जांबयांना यज्ञसमारंभांत भाग घेण्यासाठी निर्मळण करायला आला. तेथे एका तरुणाची सेवा करीत मुलीला बसलेली पाहून त्याच्या घनांत मुलीवर संशय आला.

पण सुकन्येने फूर्तुच सांगून अधिनी कुमारांच्या हृदयेने तिच्या पतीला मारुण्यकर्म कला झाला हे सांगितले.

क्षर्पातीने यज्ञ केला. च्यवनाने आपल्या च्यवनप्रामाणे अधिनीकुमारांना यज्ञभाग

दायला क्षर्पातीला सांगितले तेव्हा इंद्राने त्यांत विझ आणले. म्हणाला “दोवे अग्निभाग घेण्यास अधिकारी नाहीत.” पण च्यवनाने त्याच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष केले व त्यांना यज्ञभाग देवविटा, इद्राळा राग आला त्याने वज्राचा आघात करून च्यवनाला ठार करण्याचे ठरविले. पण च्यवनाने इंद्राचा उगारलेला हात जागचवा- जागी स्थिर करून टाकला. एवढेच नव्हे तर च्यवनाने एक यज्ञ करून त्यातून गंध बांबाचा एक राक्षस उत्पन्न केला. तो राक्षस यज्ञवेळी हजार असलेल्या देवांना यिकून टाकण्यासाठी पावला इद्राने च्यवनाने पाय धरले व त्याची माफी मागितली अधिनो कुमारांनी सर्व देवांबरोबर बसून सोमरस पान केले

एकदा च्यवनाने गंगा व यमुना या दोन्ही नद्यांच्या संगमांत बारा वर्षे तपश्चर्या केली. जेव्हा कोही कोळ्यांनी त्या जागीं आयले आले तेव्हा तेव्हा बाधाबरोबर च्यवन देखील जाळ्यांत सांपडला त्याला पाहून कोळ्यांनी माफी मागितली तेव्हा तो त्यांना म्हणाला—“हे माझे बारा वर्षे माझ्याबरोबर या संगमांत वास्त करीत आले

आहेत. आमचे परम्परावर प्रेम आहे. खांना तुम्ही बिकशास जसाळ तर याच्याबरोबर मला देखील चिकून टाका.”

त्या कोळ्यांनी ती गोष्ट त्यांच्या देहाचा राजा महोदय याच्या जाऊन सांगितली. नहुष राजाने च्यवनाने यज्ञ येऊन कोळ्यांना क्षमा करण्यास प्रेरित केला

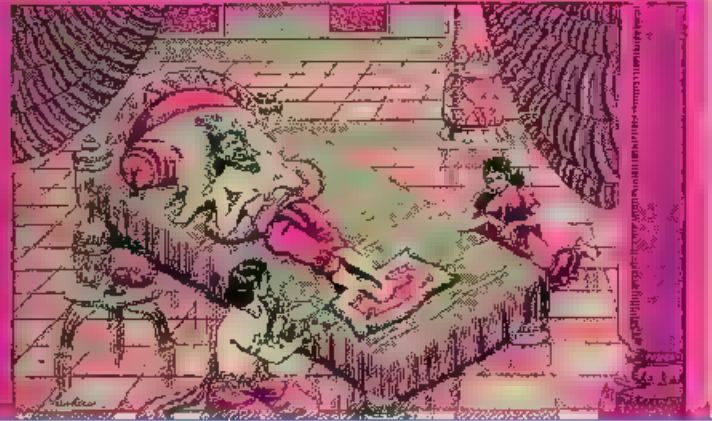
“त्यांनी कापण्या कर्तव्याचे व कुल धर्माने पालन केले आहे. ज्ञात त्यांची भूक कावः तुला शाहिजे जसेल तर तू माझ्या शरिराची योग्य जसेल ती किंमत देऊन मला सोडवून दे.” च्यवन राजाला म्हणाला.

कोक्याना एक हजार मोती देतो," शेष ठरते. कोक्याना एक गाय देऊन नहुष राजा म्हणाला.
'पण माझी किंमत तेवढीच का आहे?' विष्णूवर च्यवनाच्या मनुष्ये बनवाने सल्ले च्यवनाने राजाला विचारले.
राजा म्हणाला - "मी एक कोटी मोती द्यायला तयार आहे. अर्धे राज्य द्यायला तयार आहे. पाहिजे तर सधे राज्य द्यायला तयार आहे." पण च्यवनाने त्याला विचारले - 'राजा, माझी किंमत एकढीच?'
कर्मधर्मसंशोधने गविजात नांवाचे ऋषि तेथे आले ते म्हणाले "शास्त्राप्रमाणे फक्त गायच ब्राह्मणाची किंमत आकारण्यास

शेष ठरते. कोक्याना एक गाय देऊन च्यवनाला सोडू. राजाने एक गाय देऊन च्यवनाच्या मनुष्ये बनवाने सल्ले राजाकडून गाय घेऊन फौजदारी ती गाय च्यवनालाच दान केली. च्यवनाने काळ्यावर मनुष्य होऊन फोळी व मासे सर्वाना आशीर्वाद दिला.
एकदा देव आपसांत वादळ होतं की मृगं वंश व कुशिक वंश दोन्ही एकत्र होण्याचा योग आहे. च्यवनाला ते आवडले नाही काही तरी उपाय करून कुशिक वंशाची नाश करण्याचे

मनाशी ठरवून तो कुशिकाच्या वरीं गेल. राजा व राणी दोघांनी त्याचे आतिथ्य केले च्यवनाने जी येना करण्यास सांगितली ती स्थिती केली. च्यवन म्हणाला 'मी बोपन आहे. मी उठेपर्यंत तुम्ही दोघे माझा पायगती बसा.
देखील त्याच्या पाटापाट नुंबाळी काही अंतर चालून येण्यावर च्यवन अहंश झाला. आता ती दोघे काय करणार? परत आली तेव्हा च्यवनाला पलंगावर धोपलेला पाहून पुन्हा त्याच्या पायगती जाऊन बसली.
च्यवन जागा झाल्यावर राजा व राणीने त्याच्या स्नानादीची सर्व व्यवस्था करून दिली. स्नानादि आटोपून च्यवन स्थाना म्हणाला - "आता तुम्ही मला रथांत बसवून रथ ओढा." राजा व राणी रथ ओढू लागली. च्यवनाने काटेरी काठीने त्यांना बडविले. दोघांचे सर्व शरीर रक्त वंशाल झाले

इतके सर्वे झाले तरी राजा राणीने चिकाटी सोडली नाही. शेवटी च्यवनाने त्यांच्या सहन शक्तीसमोर हात टेकवे लागले. तो रथातून खाली उतरला व प्रेरावाच्या अंगामुळे त्याने हात फावला. सर्वे अखेर भरून आल्या व त्यांचा सर्वे वकला दूर झाला. दोघांना पुनः तारुण्यलास झाल्यासारखे वाटले. च्यवन त्यांना म्हणाला— “मी जप करण्यासाठी गंगेवर जात आहे तुम्ही दोघे उद्या तेथे या ” वसे सांगून च्यवन निवून गेला.

दुसऱ्या दिवशी कुक्षिक राणीबरोबर गंगेवर च्यवन जप करीत बसला होता तेथे आला. च्यवनाने आपल्या बोगसकाने त्याचा स्पर्श व तेथील वैभव दाखविले. त्यानी स्वर्गात प्रवेश केला. त्याच वेळी च्यवन अदृश्य झाला. पुन्हा प्रगट होऊन त्याने

दोघांना काय पाहिजे तो वर मागून घ्यावला सांगितले. कुक्षिक राजाने च्यवनाला निवडले—“आज एकवीस दिनस सोपलांत तें कथासाठी ”

“तुमच्या व आमच्या घेरांचा संबंध होणार आहे हे ऐकून मी संधी पाहून तुमच्या कुळाचा माझ करण्याचें ठरविले होतें. मी ही सर्व परीक्षा, सत्वमसीक्षाच म्हणा पाहिजे तर, करून पाहिली. पण शेवटी मलाच माझा धावी लागली. तुमच्या नातवाला ऋगतेच लाभेल.” च्यवनाने त्यांना आशीर्वाद दिला

कुक्षिकाचा नातूच विश्वामित्र कुक्षिकाला गाथी नावाचा मुलगा झाला व त्याचा मुलगा सेव विश्वामित्र मुनि विश्वामित्र क्षत्रिय वंशात जन्मले. पण सर्व देवांनी त्यांना ऋषि म्हणून मान दिला.

गंधर्व राजकन्या

[२]

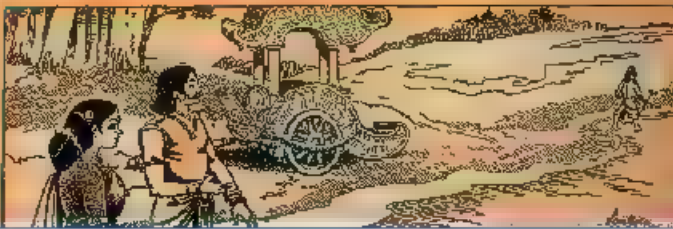
हसन स्वतः तर एका संकटातून मुक्त झालाच. त्याबरोबर त्याने आपल्या मुलूका देखील यमलोका पाठविले.

त्याने हातातली तबकडी गरगर फिरवून पाहिली पण तिचा उपयोग कसा करावयाचा हे त्याला कळले नाही आपण सुकून काही तरी केले तर त्याचा परिणाम उल्ट्याच व्हायचा या भीतीने त्याने ती तबकडी फका जागी आपल्या कपळातून लपवून ठेवली व चारी बाजूला एकदां हसि फिरवून पाहिली

तो पर्वत, व तो उभा होता तें शिखर, हगापलीकडे आकाशांत शेकें वर काढून जणु काही पहात होतें, ती जागा मांज पुष्पळ समतल होती. एक वेसील शाळ किंवा

छुट्टप त्याला दिसले नाही. सपाट कातळच त्याला दिसला दुसऱ्या टोकाला त्याला ज्वाळा दिसत होत्या, जिथे मनुष्यवस्ती नाही तेथे विस्तृत कोटून असणार व विस्तृत शिवाय ज्वाळा कोटून येणार असा विचार करत तो ज्या दिशेला त्याला ज्वाळा दिसत होता त्या दिशेने चालू लागला

तो जवळ जाऊ लागला तसतसा त्या ज्वाळाऐबजी त्याला एका राजवाड्यासारखी एक इमारत दिसू लागली. त्या राजवाड्याच्या चारी टांकाळा चार उंच मीनार होते त्यावर गोकुलमट होते. शेवोशे व सुमदांवर सोन्याचा पत्रा नसविलेला होता. सुर्माचा मकाझ त्या पत्र्यावर पडला की तो शब्दके व दुरून ज्वाळाच भासत.

हसन दमलेला उर होलाच. या वाळांत कोणी मनुष्य रहात असेल की कोणी नस, गंवर्च किंवा देव रहात असेल? कोणी असो आपण कांत आऊन कोणत्या तरी कोपऱ्यांत विघांति घ्यायला कांहीं हरकत नाही. असा विचार करून हसन दिंडी दरवाज्यातून कांत फिरला. राजवाड्यासमोर एक विस्तीर्ण पटांगण होते व हुतर्त गाळिनासमोरी दिरवळ होती. ते एक उद्यानच होते.

त्याने त्या संगमरमरी पटांगणात पाऊल टाकल्याबरोबर त्याला समोर पक्षा दगडी सविस्तर सांगितली

बाकावर दोन तरुणी बसलेल्या दिसल्या. प्रथम त्यांचा हसन दिशला नाही. पण दोघीपैकी बाकटीची रजर हसनवर गेली व ती आपल्या बहिणीला म्हणाली “कोणी तरी पराव मनुष्य आलेला दिसतो आहे. दुष्ट बहरामाने आजपर्यंत कित्येक तरुणांचा जीव घेतला पण हा तिचेत बांचला कसा?”

हसनला त्या तरुणीचे सर्व बोलां छान ऐकू आले, ती दोघींना नमस्कार करून म्हणाला—“मी त्यापैकीच एक दुष्टी तरुण आहे.” बोलत असता त्याच्या डोक्याला ठिपे आली. बाकटीला त्याची पार कीव आली. ती आपल्या बहिणीला म्हणाली “अहो! छाला आपला माऊ मानून ठेवून येऊं या का?”

ती हसनला आपल्या महालांत बोलावून घेऊन गेली. त्याला सुंदर वस्त्रे अंगांत घालायला दिली. नंतर दोघी बहिणींनी त्याला जापल्याबरोबर जेवायला बसवला सांगितले

त्यांचे ते आदरातिथ्य पाहून हसन म्हणाला “मी इतका व्यसल आहे की ते माझे मलाच ठाऊक, त्याने स्वतःची दुःखकथा कनतरता मासते आम्हांला. कोणी रवीन नेह्रा दिसत नाही. परस्परांचा नेहऱ्याच कथ

त्याने आपली दुःखकथा संपविल्यावर बाकटीने आपली दुःखकथा सुरू केली. ती म्हणाली. “आम्ही दोघी गंवर्च कन्या आहोत. आम्ही एकंदर सात बहिणी. आम्ही एकाच बापाच्या मुली. पण आमची सर्वांची आई सात्र एक नाही. मी सर्वांत बाकटी व ही आम्ही सर्वांची मोठी अह्मा. बाकी पांच बहिणी बाहेर शिकारी-साठी गेल्या आहेत. स्वकरच त्या परत येतील. आमच्या बहिळांची अशी सत्रजुत आहे की आमच्याशी कोणीच लग्नला तयार होणार नाही. आम्हांला सर्व आयुष्य नवि-बाहितच कंठावे लागेल असा विचार करून आमच्या बापांनी या निर्जन स्थानी हा राजवाडा आमच्यासाठी बांधला. तसे पाहिले तर हा देश पार सुंदर आहे, एवढेच नव्हे तर धर्मवाच्यपूर्ण पण आहे. बिकडे पहावे तिकडे फुलझाडे व फळझाडे आहेत. मोठ-मोठी सरोवरे आहेत व त्यात राजईस बिहार कदात. या राजवाड्यात आम्हांला स्वर्गा-तरी सर्व सुखे प्राप्त आहेत. एकाच गोष्टीची कनतरता मासते आम्हांला. कोणी रवीन नेह्रा दिसत नाही. परस्परांचा नेहऱ्याच कथ

ती उघीव पण नाहीरी हाकी आहे. म्हणून आम्हांला नाम्दान आनंद होत आहे

दोघी बहिणी आपल्या लव यानलेल्या भावाशी बोलत असता पांजी बहिणी शिकार हांकून सरा परत आल्या. एक नाक कामक्याचा त्यांना देखील पार पार आनंद वाटला. त्यांनी त्याच्याकडून मत्तन घेतले की तो नेहमी त्यांच्या नरोबरच राहील कोठे निघून जाण्याचा विचार देखील मनांत आणत नाही

हसनला ती रवीन बापा पार आव-दली. आपल्या बहिणींबरोबर शिकारीला

॥ Publisher ॥

157

40 178

40 178

शाळा त्याच वेळीं वीज फडाकल्याचा आवाज ऐंजु आला.

सर्व राजकुमारी भिऊन गेल्या व हसनला म्हणाल्या "तू जाऊन कोठंतरी लपून घेस."

सगळ्यात धाकट्या राजकन्येनें हसनला एका झुडपाआड नेऊन बसविले.

तिकडे शघर्वाचे एक मोठे सैन्य नेऊन राजवाड्याच्या फरांग्यांत दाखल झाले. शघर्वालाच्या सन्मानार्थ राजकन्येच्या बघिलांनी एक मेजवानी दिली होती. त्या मेजवानीला हजार राहण्यामाठी राजकन्यांना नेऊन जायला ते सैन्य आले होते.

ते कळल्यावर सर्वांत धाकट्या बहिणीने नेऊन हसनला ते सायनले व म्हणाली -

"तुला एकट्याला येथे ठेवून जावे लागत आहे. पण त्याला नाइलाज. हे वे किड्यांचे झुडगें. आम्ही परत येईपर्यंत या राज वाड्याला तुच मालक." नंतर एक नीलवर्णी कसविलेली किल्ली देत म्हणाली "या किल्लीनें जे झुडप उकडेल त्या खोलीत माग जाऊ नकोस."

अंतर सरतहि बहिणी त्याचा निरोप घेऊन त्याचा नेऊन जाण्यासाठी आलेल्या सैनिकांबरोबर निघाला.

त्या निवून गेल्यावर तो राजवाडा हसनला सुतासुता वाट लागला हसन उदास व दुःखी मनाने सर्व राजवाड्याभर फिरला. त्याच्या बहिणीच्या म्हणून ज्या ज्या क्षण त्याला दिवल्या त्या सर्व त्याने पाहिल्या. त्या जेथे वसत वा हिंडत तेथे तो काही वेळ बसे पण त्याच्या मनाला चैन पडेना. हिंडत हिंडत तो अी खोली उघडून नकोस म्हणून राजकन्येनें सांगितले होते या खाकीजवळ आला त्याने ती किल्ली बाहेर काढली पण त्याला धाकट्या बहिणीनें वजावून सांगितलेली गोष्ट आठवली.

पण त्याच्या मनांत विचार चालू होणे. ही खोली उघडून नकोस असे तिनें कां सांगितले? असें आढे तरी वा खोलींत काय? काहीहि असे, दिनें बजावून सांगितले आहे त्या प्रमाणें धागले पाहिजे पण ती त्याची मनांत सारसी बोटाळू लागली. त्या मुळे त्याला झोप येसील आली नाहीं. शेवटीं त्यानें ती खाकी उघडण्याचे मनाहीं ठरविले. तरी उगाडेपर्यंत मनाला आवकून ठेवण्याचा त्यानें निश्चय केला. पण पुन्हां त्यानें विचार केला उघडाक्याचे उघडल्यावर पुन्हां सकाळपर्यंत राट पाहण्याची तरी

काय बरज! त्यानें एक दिवस खावला आणि त्या किल्लीतें दरवाजा उघडून तो भांत गेला.

त्या खोलींत त्याला काहींच दिसले नाहीं. टेबल, झुच्चा, बर्फी, गळिया किवा- नगई एक देखील नसत नव्हती. एका बाजूला एक शिडी माच तशी केलेली त्याला दिसली तो त्या शिडीवरून वर उभरावर गेला.

वर जाऊन पाहिले तेव्हां त्याला एक दुसरेच आश्चर्य वाढले. तेथे त्याला एक सुंदर उद्यान दिसले. फुडशांहे पुष्कळ होती

जांदोवा

जांदोवा

जांदोवा

जांदोवा

जांदोवा

जांदोवा

बांकाची कारीगिरी राजाच्या सिंहासनाला
कानवीळ वशी होती

हसन ते दृश्य अक्षर्ये भक्ति होऊन
पहात असता आकाशातून बघा पक्षी त्या
सरोवराच्या काठी येऊन उतरले. एक पक्षी
त्या सिंहासनावर जाऊन बसला व इतर पक्षी
त्याच्या चारी बाजूला घोलका करून उभे
राहाले. समस्त आक्षर्ये म्हणजे त्या पक्ष्यांच्या-
जागी हसनला सुंदर स्त्रिया दिसल्या स्थानंतर
त्या, सरोवरात उतरून स्नान करू लागल्या.
परस्परवर पाणी उडवीत त्या जळकीडा करू
लागल्या. त्यांच्या त्या हसण्या हिदळ्याकडे
दिग्विगत दुष्टदुमलें.

त्यांच्या पैकी एक बी फारच सुंदर होती.
तिच्या सौंदर्यावर हसन मोहित झाला. तो
एका झाडाआड लपून तिच्याकडे टक लावून
पाहू लागला. तिचे बाल्ये, किरणे, नोळगे
हसणे सर्वांतच त्याला एक तन्हेचे मोह
आकर्षण वाटले.

काही वेळ जळकीडा करून सर्व स्त्रिया
बाहेर जाऊन व असे बघून चांदण्या
रात्रीत गाणे म्हणत उभ्यानात दिष्टे फिरू
लागल्या. त्यापैकी कोणी तरी एक
म्हणाली—“बळा जादवी, उजाडण्याची वेळ

हाली” लगेच पक्ष्याचे रूप घेऊन त्या
सर्व उडून गेल्या

हसन बराच वेळ त्या सुन्या जागी
बसून राहाला तोंपरंत मग ही काय वस्तु
असते हे त्याला माहीत नव्हते. पण त्याची
जाणीव झाल्यापासून साव त्याला ती
जागाच काय, स्वतःचे जिवित देखील घुलून
घुलून गेल्या. ती दिवस एका
सुगासागसा वाटला त्याला पुन्हा संध्याकाळी
ही त्या सरोवराच्या काठी येऊन उतरला
पण त्या दिवशी त्या स्त्रिया जाण्या नाहीत
दुसऱ्या दिवशी पण त्याच्या नाहीत

हसनची चुक, सहान, शोष सर्व हसपळी.
त्याचे मत निराश झाले. आतां विंचत
राहण्यात तरी काय अर्थ आहे? याच
विचारात तो छुस्त झाला

बघा विचारांनी गर्भ राजाच्या कापल्या
बडिलाकडून परत आल्या. आल्या-
बरोबर सर्वांत वाताटी बहोण त्याच्या
दोघाचे निघाली हसनची ती दशा पाहून
तिच्या फार धाईट पाडले. म्हणाली—“ही
काय रे तुझी दशा? कासा जगहीं घालून
गेला आहेस. मद्या, दुष्टे तोंड काळ-
वंडले आहे

ढोळे लोळे गेले आहेत. काय झाले काय
तुला? काय ते खरे खरे सांग !”

हसन म्हणाला—“जातां तुम्हाजवळ
लपवाडपणी कातली? मी करामत नका
होती ती चुक केली आणि तिचे फळ
भोगीत आहे. मला कांय मदत करणा? !
असा दोबटो मी जगाचा कामसना निराप
वेईन.”

“तुं असे मज लहान करून कां घेतोस?
जाही जाही मी. तुला सुखी करण्यासाठी
जाही सगळ्या बहिणी आपले माण जरी
वेचवे आपले तरी त्याला तयार आहां.

बहिर्णां सांगतां कामा नये हे नी तुला सांगून ठेवतं समज कथा पुन्हा या दरवाण्याची किंवा त्याच्या किल्लीची गोष्ट निघालीच तर तू तुला त्या विषयी जणू काही, माहीतच नाही असे दाखव तुला कोणी दिवालेच की तू असा का वादून कांटा झाला आहेस तर एवढेच सांग की तुमच्या साठीच !

नेतर ती आपल्या बहिर्णांना जाऊन म्हणाली "वाहिलेत आपल्या गैरहजेगैत हसमची काय दशा झाली आहे ती विचार हाटेला विल्लला आहे तो आपल्या आईची आठवण काढतो आणि रडत असतो अगद" फुावत नाही अशी माली आहे दशा त्याची.

ते ऐकून गंधर्वकन्यांना पण पण वाईट वाटले त्यांनी त्याच्याकडे घाबत जाऊन विचारपूस केली त्यांनी आपल्या दिकान्या देणानु जे जे स्वाधपदार्थ आपले होणे ते त्याला खावला दिले जे जे त्यांनी वाहिले ते त्याला सांगितले

पुण एक महिना त्यांनी आपली सेवा केली, तेव्हा त्यांची नन्हेत बोटी आली जायका वगळ नी परीच. पण ही गोष्ट तू हसत सुचारली.

पुढे कांही दिवसांनी गंधर्वकन्या शिकारी साठी विषान्या सर्वांत वाकटी बघीण हसन- ला मदत करण्यासाठी म्हणून मकटी लागे राहली.

सर्व बहिणी निवून येण्यावर नी हसनला सरोवराकाटच्या बागेत घेऊन गेली म्हणाली "पहा, या सरोवराच्या काठावर आघोळीसाठी किती सुंदर पायऱ्या बांधल्या आहेत. तू ज्या खीवर मोहित झाला आहेस तिने कांठे आंघोळ केली होती ! " हसनने तिला ती जागा दाखविली.

"असे होव ! त्या तर गंधर्व राजाच्या मुली होत्या व त्यांच्याबरोबर आलेल्या त्यांच्या कांठी मैत्रिणी ! त्या गंधर्व राजाच्या पदरीच आमचे वडील नोकरी करतात गंधर्व राजाच्या सर्वांत धाकट्या मुलीबरोबर बहुतेक तू झालस असलील. गंधर्व राजाच्या नगरी मनुष्यांना कोस, पण इतर गंधर्वांना देखील प्रवेश मिळत नाही त्या मुली दर पौर्णिमेला पक्ष्यांचा वेप करून या सरोवरावर पुन्हा पक्ष्यांचे रूप घेऊन निवून जातात. पक्ष्यांचा तो वेप नसला तर गंधर्वलोकांत जाता येणार नाही. तू येथेच राहून रहा व बहिणीबरोबर परत रातवाड्यांत आला.

पक्ष्यांचा वेप काठावर ठेवून नी पाण्यांत उतरली की तू तिचा वेप लपवून ठेवून दे. तिने किती विनवण्या केल्या तरी तिचा तो परत देऊ नकोस तू तिला तो वेप दिलस तर तुझ्याबरोबर वाभूनी व आमच्या बरोबर आमचे वडील सर्वांच्याच जिवाला घोका जाहे तू तिचे केम धरून तिला ओढून घेऊन ये ती तू सांगलीक ते करून करील त्यानंतर काय हे करावे शक्य येऊ.

हसनला फार आनंद झाला. तो आपल्या बहिणीबरोबर परत रातवाड्यांत आला.

दिवसभर तो त्या राजकन्यांबरोबर गप्पा मारीत बसला.

दुसऱ्या दिवशीं पौर्णिमा होती. संध्या-काळ झाल्याबरोबर तो सरोवराच्या काठी जाऊन एका झाडाआड लपून बसला. थोड्या वेळाने गंधर्वराजाची ती कन्या आपल्या बहिणी व मैत्रिणींबरोबर त्या सरो-वरावर स्नानास आली. पक्ष्याची वस्त्रे काढावर टाकून त्या पाण्यात उतरल्या. हसन भीतभीत तेथे गेला व ज्या गंधर्वे राजकन्येवर त्याने मन बसले होते तिच्या वाटच्या तो पक्षीवेष उचलून घेऊन तेथेच लपून बसला.

थोड्या वेळाने ती पाण्यातून बाहेर आली. पण तेथे आपला तो पक्षीवेष नसलेला पाहून ती जोराने ओरडली. तिच्या आवाज ऐकून तिच्या बहिणी व मैत्रिणी पाण्यातून बाहेर आल्या सर्वे दृष्ट त्यांना देखील कळले.

त्यांनी तिच्या मदत कर केली नव्हती, आपली सुद्धा अशीच दुर्दैव व्हायची कदाचित, असा विचार करून पक्षीरूप वचून त्या उडून गेल्या. ही राजकन्या दफ्तीच मार्गे राहाली.

जातां ती एकटी होती. अगदी पाचरून गेली होती. त्यावेळी हसन पुढे आला तिला पाहून विव्शेकानंद ती वावरलेली पाहून, हसनचे हृदय द्रवलं. ती त्याला पाहताच सरोवराकडे धावली. तो तिला परागला पांवाळा शेवटी तिचे केस पकून तो तिला ओढून घेऊन आला. तिने देखील वाटे मिटून त्याच्याबरोबर चालण्याचे ठरवण्यासारखे आसले. हसन तिला पकून आपल्या खोलांत घेऊन गेला त्याने तिला खोलीत घड केले व आपल्या बहिणीकडे गेला. [मुडील थोडे पुडील कांकी

* विवेकानंदांचे बालपण *

कृष्णतयाला विश्वनाथ एका नांवाचे एक नामा- किंत बनील होते. १२ जानेवारी १९६३ रोजी त्यांच्या पत्नी ही धुवनेश्वरीवेली पत्नी एक पुत्ररत्न झाले. आदि ब्रह्मदेवांनी त्यांचे नाव गुरुदेव ससे ठेवले. दुसऱ्या कुशाग्रदृष्टि व अग्रज कोटकर होता. दोन दाई होत्या त्याला पाळायला पण त्याला जावरमे खटोण आदि कधी रथाचे हड पारला ही मनात येईल व होईपर्यंत तो कोणाने ऐकत नसे. पण आदिने हडपत शब्दांच्या नांवाचा उच्चार त्याच्या कात्याग्रहण घेता ही लगेच ती जाणला हड सोडून घेई.

त्याची शरीरबळी उत्तम होती तो नित्य विभक्तित त्याकाळ करी कुस्त्याची त्याला होत होती काळी, फुटबॉल बरोबर खेळांची त्याला फार आवडत होती

त्यामुळे शरीर वीर्यवानबरोबर शारीरिक शक्तीचा अभय पण त्याला हातास हातास,

गुरुदेवांविषयी त्याच्या मनात फार कळकळ होती जे त्याच्या मजकूर वसे ही हो गुरुदेवांना वाटून दाखी. या साठी एका आदिने रागवून त्याला एक खोलीत कोटून टाकले. त्या वेळी एक तिन्हा हो करुसमारा जीव बापायला आला, खोलीत दुसरे काही गायला नव्हते आदिने एक पातळ होई. तेच आने विव्शेकानंद बाहेर त्या शिकण्याच्या हातात कंठले, गरीब व गरजू

लोकांवरचे त्याने हे प्रेम दयाबरोबर वाढतच गेले.

शिक्षणासाठी वेगवेगळे तरेतरे हुशार विचारा- व्यत्येक विषयांत त्याचा माहेला जबर धसे. एकदा गुरुजी वगैरे शिकणीत असता सर्व मुले सडकत धरीत होती गादंतरांनी विषावरदेखा प्रश्नांची बरोबर उत्तरे द्या नरेन्द्र देऊ प्रकला

त्याच्या साहसाचे एक उदाहरण पहा एकदा तो आपल्या कापण्याबरोबर शेजाऱ्याच्या हातावर चढून खेळारला म्हणून गेला, मुले हात पाय मोडून घेतील या भीतीने तो शेजारो त्यांना म्हणाला- "या हातावर मूढ आसे. तुम्ही कोणी चढे नका" पण नरेन्द्र हाता- वर चढला व आपल्या मित्रांना म्हणाला- "अने मूढ रीत काही नाही. बघा दे सर्वे!"

गुरुदेवांच्या मनात लहानपणा पासूनच विश्वास होता, देवाचे प्रत्यक्ष वचन व आदेशावर चढला म्हणून त्याने तपश्चर्या केली व शुद्ध रामकृष्ण परमहंस यांच्या कुपेची त्याची ही वरदा पण पूर्ण झाली.

संन्यास शेतत्यावर नरेन्द्र विवेकानंद या नावाने प्रसिद्ध झाला. त्याच्या हाताला मगस नगभर रसरसा. त्याची हातमांवाकरी या वर्षी हिंदुस्तानभर वादमांडाने जागरी होत आदि

भीमूचे पटाक्रम

एका गावी भीमूच्या सासुराच्या म्हणजे जमीनदाराच्या नातेवाइकाची मुलगी बारी, त्यांना मेढायला जमीनदार सकुटुंब निघाला अर्थातच सीमू पण बरोबर होताच. सर्व मेढाजवळ बसून राहत होते असला प्रसंग त्यापूर्वी त्याने कधी पाहिला नव्हता. मेढाळा आंघोळ घालणे, नवीन वस्त्रे घालणे, मंत्रोच्चार, स्मशानयात्रा, व्हान संस्कार, नवऱ्याने बायकोला बलि देणे इतरे गोष्टी भीमूला विचित्र वाटल्या.

अन्येष्टिक्रिष्ण क्षणानंतर देखील भीमूच्या मनोसंस्थेला त्याच गोष्टी शोचत होत्या. राजी स्वप्नात देखील त्याच गोष्टी त्याला दिसू लागल्या. पण ही मृतदेह यात्रे बदलली होती त्याच्या स्मृत्या बायकोच्या लक्ष्मीचा होता. सर्व रडत होते. तिला जांघोळ

घातली व विद्या सनसामांत नेण्यांत आले. अग्नि घेऊन त्यालाच पुढे चालावे लागले होते. चिन्ता रचून तिच्यावर देह ठेवण्यांत आला व त्यानेच अग्नि दिला. चिन्ता पेटली व त्यांत लक्ष्मीचा देह जळून गेला. स्वप्नांतच ती जोखोरातून रडू लागली.

पण ते ऐकून लक्ष्मीची शोष मोडली. तिने त्याला जागे करून विचारले "शाले तरी काय?"

भीमू बायकोचा खावान ओढवून घाबरून नाउन ताडकन उठला आणि उभा राहून म्हणाला - "तू तर मेळी होलीस! मी स्वतः तुझ्या देहाला अग्नि दिल्या. तू मृत आहेस. हो बाजूला."

लक्ष्मी हसत म्हणाली "काही तरी अगुन स्वप्न पडले वाटते आहे, मी अजून

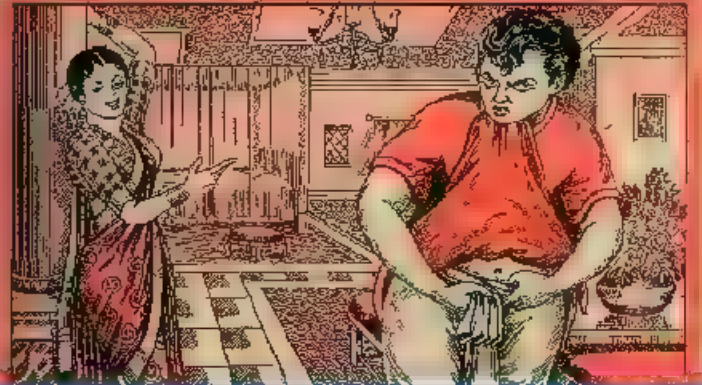
जिवंत आहे. म्हा सगोर उभी आहे."

पण भीमूच्या सनावर स्वप्नाचा जसा काही प्रगडा बसला होता की त्याला स्वप्नच खरे वाटले व लक्ष्मीचे बोलणे खोटं भासले. म्हणाला "नाही, तू मृत आहेस!" असे जाताना, कां तिकडे जात आहे, कोणाला सांगून खोलीच्या एका कोपऱ्यात बसून त्याने हाटे घट्ट बंदून घेतले. लक्ष्मीला काय पत्रावे हे दुजेवा

उजाडल्यावर भीमू आपले सर्व कपडे आवळून घरा निघून जाण्याची तयारी करू लागला बायकोने विचारले - "कांठ निघा- कांठ?"

"मी आतां या घरात राहणार नाही अजिंकडे जातो आहे."

भीमू म्हणाला, "ठीक आहे. आऊद या आजांना! मेढून त्यांना देखील या विचारून! पण जाताना, कां तिकडे जात आहे, कोणाला सांगून तका म्हणजे झाले." लक्ष्मी म्हणाली कारण लक्ष्मी मृत झाली आहे म्हणून स्वारी थडकत गेली तर गांव भर हेतू थडकत. भीमू काही एक बोलल्या शिवाय आजी-कडे निघाला. त्याला पूर्वी कधी स्वप्न पडले नव्हते म्हणून स्वप्नात पाहिले ते सर्व खरेच वाटले.

सकाळी जावई नापू दिसत नाहींत हें पाहून सर्व विचारपूस करूं लागले. लक्ष्मी म्हणाली—“रात्री कांहीं तरी वाईट स्वप्न पडलें. आजोबा मॅथयला गेले आहेत.”

बाईत बीमू एका धर्मशास्त्रावर उतरला, तेथें रात्री श्रौपल्यावर त्याला आणखी एक स्वप्न पडलें. त्याची आजीच वारली. त्याच्या चघीवाजूला त्याचे गांवकरी एकत्र होऊन विचारपूस करीत होते. त्यालाच आजीची अन्त्येष्टीकरिया करावी लागली. छोटो जोर जोरानें रडूं लागला “बायका मेळी, आजी वज तोडून गेली! आतां मी तरी शिबत राहून काय करूं?” स्वमतानेच तो राखेत गडबडा लोळत रडत होता.

पण श्रौप मोडल्यावर उठून पाहतां तो रात्री धर्मशास्त्रावर होता. कपड्यांना राख लागलेली नव्हती. तेव्हां बीमूला कळलें कीं

त्यानें जें पाहिलें तें सर्व अंध हाता. बीमू त्याच विचारांत बरीं पोचला. आजी जिवंत होती. तिनें बीमूला सासुरवाडाची खुशाली विचारली. त्यानें तिच्या डेण्यास कारण विचारलें. बीमूनें कांहीं कपकून टेबलें नाही सर्व सांगून द्यालें.

सर्व ऐकून आजी म्हणाली—“जे वेळ! तुझ्या बायकोनें सांगितलें तें सर्व खरें होतें तें सर्व स्वप्न होतें. स्वप्न पाहिलेलें तुला खरें वाटलें. तुला स्वप्न ही गोष्टच सुट्टी नवी आहे. पुढें रुखांत देव. बायको सांगेल तें सर्व ऐकत ना आणि तसा लागत जा! उगाच असें कांहीं तरी वेळ्यासारखें करूं नकोस.”

त्या दिवशीं आजीकडेच राहून बीमू दुसऱ्या दिवशीं सासुरवाडी परतला.

[पुढल्या महिन्यांत आणखी एक प्रसंग]

स्वतःचें धळ

मोठ्या नातवाची परीक्षा जवळ आली होती आणि स्वारी खेळांत गेली होती. तेव्हां आजोबांनीं त्याला विचारलें—“कायरे, परीक्षा जवळ आली आणि तूं गांवभर भटकतोस काय? बसून बाच कांहीं!”

“पुस्तकें काय बाचायची आजोबा? सर्व मुख्य धडे मी वाचले आहेत गेल्या वर्षी देखीक मी असाच पास झालों होतो.” मोठा नातू ऐटीत म्हणाला

“असा गर्व करूं नये. तुझ्या या गप्पां वक्तव्या एका धर्मशास्त्रावर शिकोऱ्याची आठवण झाली. बुद्धि माणसाला जेव्हां अवेळीं उपयोगी पडते, पण तिच्यावर विसवून राहणाराला कधीं कधीं तोंडघरी पडाय लागत.” आजोबा म्हणाले, शिकोऱ्याचें नांव ऐकतांच मुलें धावत आला.

“शिकोऱ्याची गोष्ट काय आजोबा? सांग आम्हांला त्या शिकोऱ्याची गोष्ट!” आजोबांनीं नाकांत तपकीर फोंवली व गोष्ट सांगू लागले.

एक शिकारी होता. शिकार करण्यांत तसा कांहीं पटाईत नव्हता. पण रानटी जनावरांच्या ओरडण्याची तो छान नकल करी. हरेणें दिसली कीं हरेणें भासलें बोले. त्याचा आवाज ऐकून हरेणें जवळ आली कीं तो बाण मारी.

शिकारीची गोष्ट सोडा स्वतःचा जीव वाचविण्यासाठीं युद्धा तो तशीच कांहीं तरी बुद्धि करी. एकदां त्यानें हरणासारखा आवाज काढल्याबरोबर लोंडगे चाले, लोंडग्यांना त्याचा वास माहीत असता तर त्यांनीं पाहून सालें असतें त्याला. पण तो

सिंहासारखा आवाज काढी. तो ऐडून लावले भिऊन पळून जात. कधी काय जाण्यासारखे वाटले की तो जवळपास आवाज करी आणि तो ऐडून वाप पळून जात. त्या शिकान्याला युक्ति व स्वतःची शक्ति यातील भेदच सुट्टी कळत नव्हता. स्वतःला जगात सर्वोच्च मोठा शिकारी समजून तो घमंदात रहात असे.

एकदा एका झाडाआड डबा राहून तो हरणासारखा ओरडला आणि हरणा-एवजी लाडलेच येऊन खडकले

लडग्यांना पाहून तो आवासासारखा ओरडला लडग्यांना वाटले की वाप असावा आणि ते पळून गेले. पण वाघाचा आवाज ओळखून एक बायल विकडे आला. शिकारी अस्वलासारखा ओरडू लागला तो बायल ऐडून व जरे अस्वर येत आहे असे

वाढण्याने वाघ मागे सरकला. पण एका बाजूने दोन अस्त्रे आली व त्यांना कसे पळवून लावले हे त्याला सुचले. म्हणून त्याने तेथून पाय वळवण्याचा विचार केला. पण अस्त्रे का त्याला सोडणार? त्यांनी त्याला काडून लाईले. तो जर का वांगला शिकारी अष्टता तर हण असो की वाघ असो, लांडगा असो की अस्त्र असो. तेथून पळून जाण्याचा विचारच त्याच्या मनात आला नसता. त्याने एका क्षणात त्यांना ठार केले असते अशा युक्त्या सोपीत तो बसला नसता "

आंबोबांनी गोष्ट सांगून मोठ्या नात-वाला सावध केले-“गेण्या वर्षी सुस्तीने पास झाला अस्त्रील. पण दर खेपेला ती तुझ्या उपचोगी पडेल असे समजून देऊ नकोस.”

झालेमुळे कापीत व जंगल साफ करीत राम लक्ष्मण वनेस्थान पार करून तीन कोस दूर कौचाण्य नांवाच्या वनात येऊन पोचले. वाटेत सीतेविषयी विचार पूस करीत कौचाण्य पार करून ते हातंग ऋषींच्या आश्रमाजवळ येऊन पोचले. तेथे त्यांना एक मोठी गुहा दिसली त्या गुहेत काळोस होता

राम लक्ष्मण त्या गुहेजवळ पांचक्याओवर त्यांना आतून वाण बास आला व तसो एक पक्षीण येऊन उभी राहली. गुहे सारखे माडे तोंड, मडक्यासारखे पोट हुक्यासारखे मोठे दांत व मगरी सारखे

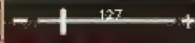
खटबडीत अंग सर्वच मयंकूर. ती बायल सिंहांना काडून जात असे. राम लक्ष्मणांना राहून ती पुढे आली. तिने लक्ष्मणाला पकडले, ती त्याला म्हणाली-“माझे नांव अयोधुखी आहे. इतक्या दिवसांना मला मना-सारखा एक प्रियकर मिळाला आहे. चला आपण दोघे लड करून घेऊ, हे सर्व जंगल माझेच आहे. यात आपण मनसोक विहार करू.”

लक्ष्मणाला राग आला. त्याने उरवून तिचे नाक कान कापून घेतले. एक तर दिसायला ती तशीच धिबूच होती. नाक व कान कापल्यावर तर तिचे रूप

Fullscreen

60 / 76

जास्तच मयेंकर दिस् खगलें. ती ओरडत किंकाळ्या फोडीत पळून गेली.

नंतर दोघे पुन्हां सीतेच्या खोप्याचे पुरे निघाले. थोड्या वेळाने त्यांचा एक भयानक आवाज ऐकू आला. सारे आकाश दुमदुमले, ज्वा बाजूने ती आवाज ऐकू आला त्या बिनोला दोघे नेले. एका हाडाखाली त्यांना एक विचित्र आकृति दिसली.

ती आकृति म्हणजे जणुं कांहीं एक लहानशी काळी कुड टेकडीच. बिल्ल डोकें नव्हतें कीं गळी नव्हता व पांय देखील नव्हते. छातीत एक बोळा होता. पोटा

खाली तोंड होते. त्या विचित्र आकृतीक हात मात्र होते.

ती विचित्र आकृति म्हणजे कबंध राक्षस. ती एका जागीं बसून आपल्या लांब व बळकट हातांनीं दुसून जाणाऱ्या जनावरांना किंवा माणसांना धरून खात असे.

राम व लक्ष्मण जवळ पोचतांच त्यानें दोघांना धरले आणि त्यांना ओढूं लागला. त्यांच्या अंगांत जेवढें बळ होतें तें एकत्रून त्यांनीं दोघांनीं स्वतःची सुटका करून घेण्याचा पुष्कळ प्रयत्न करून पाहिला. पण सर्व फुकट गेला.

लक्ष्मण म्हणाला—“दादा! मी माझ्या हातीं बळी गेलों तरी माझे. तूं छुटका करून सीतेच्या शोभाय जा.”

राम लक्ष्मणाला धीर दित होता. इतक्यांत कबंध म्हणाला—“दोघांनीं कोठें आप्णांची गरज नाही. माझ्या पोटांत दुबळ्यासाठीं पुष्कळ जागा आहे!”

तें ऐकून रामाची देखील पांचावर बारण बसली. क्षणभर पूर्वी त्यानें लक्ष्मणाला धीर दिला होता. पण आतां तो स्वतःच भयभीत होऊन म्हणाला—“माझ्या विरुद्ध जसज्वावर कोण रक्षण करणार! आपलें दोघांचें ज्ञाय

आज निरुपयोगी ठरणार. सार रणांगणावर मरतात. पण कबिरीं वाशा तऱ्हेनें तरण छिहिले जाहे कीं काय!”

पण लक्ष्मणाला जेव चढला, तो रामाला म्हणाला—“दादा! हा आपल्याला अशी गिळणार. यापें सर्व बळ माझ्या हातांत आहे. माझे हातच आपूत दाहूं या.”

कबंधनें तें ऐकलें व त्यांना गिळण्यासाठीं त्यानें ‘आ’ पसरला. पण त्याच वेळीं रामानें त्याचा उजवा हात व लक्ष्मणानें डावा हात तळवारीचा एकच वार करून आपूत दाकला.

Full screen

127

62 / 76

स्मोरून फळाचा आहे. हे रूप घेऊन कवी व मुनीना मारून त्याने हाच माशा मुख्य भेदा व आधार होता.

"एवढा स्थूलशिर गांनाच्या मुनीना मला का रूपांत पाहिले व त्यांनी मला शाप दिला की तुला हेच रूप कायदे राहील. तेव्हापासून मी मला आहे. पण मी मुनींच्या पायां पडून त्यांची क्षमा मागितली. तेव्हा ते म्हणाले—'राम या वनांत येईल तेव्हा तुला दोन्ही हात कापून टाकील व तुला वृद्ध संस्कार करील. तेव्हा तुला स्वस्वरूप प्राप्त होईल."

"स्थूलशिर कवींच्या शारांतून आज मी मुक्त होत आहे. मी पूर्वी तपस्वी काळ प्रसवेनाल प्रसन्न करून घेतले होते. प्रसवेवाने मला दीर्घायु दिले आहे. म्हणून मत्स्य देवेंद्राने जरी वज्राचा आवात केला तरी माझ्या केसाळा देखील बळा खणगार नाही, असा विचार मत्स्य मी त्याकाळ घुडा-साठी जाळाय केले. तेव्हा इंद्राने बळ टाकून माझे डोळे व पाय माझ्या अंगांत घेऊन माझी ही दशा केली. हे रूप वेळ मी कोठे जाणार व काय करणार? मी इंद्राचेच पाय घेऊन क्षमा मागितली व मला

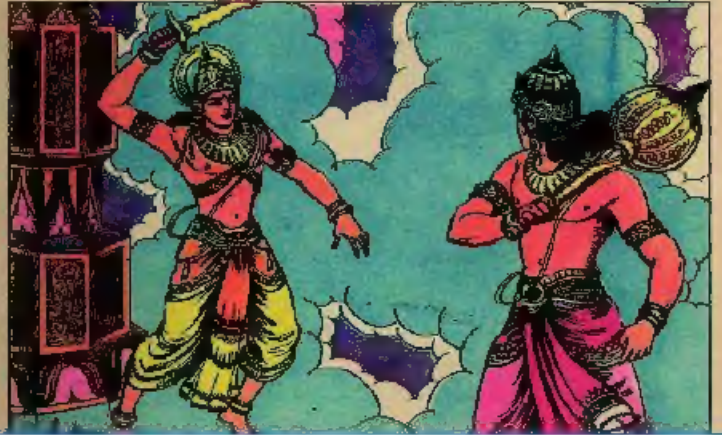
या रूपांत जिवंत ठेवण्याऐवजी माझा जीव वेळून मला मुक्त कर अशी विनंती केली. पण इंद्र म्हणाला—'तुला प्रसवेवाने दीर्घायु दिले आहे. तेव्हा तुला प्राण हरण करणे माझ्या हाती नाही."

पण मला सायकल प्यायला बोंड देखील राहिले नाही. मग जिवंत कसे रहावयाचे? मीच इंद्राला प्रश्न केला.

तेव्हा इंद्राने मला हे कस हात दिले. पोटांत तोंड करून दिले. त्यानंतर स्थूलशिर कवींनी शाप दिला. आज मी त्या आघातात मुक्त होत आहे. आजपर्यंत जीव

जन्तु, मनुष्य जो कोणी मिळे त्यांना साळव मी आपला उदर निर्वाह करीत आलो."

कथाचे आत्म दुत संवत्सारा राम म्हणाला—'रावण सीतेला उचलून नेऊन गेला आहे. त्याचे नांव मला माहीत आहे. पण तो राहतो कोठे हे नाही मला माहीत. त्याच्या अंगांत किती बळ आहे, त्याच्या जबळ फोफकोवती शस्त्रां आहेत व त्याच्या मवतीला कोण कोण आहे यापैकी एक गोष्टीची देखील मला माहिती नाही. सीतेच्या शोधार्थ आम्ही निघाली आहो. वा आघातात मुक्त होत आहे. आजपर्यंत जीव

तेव्हा कथेचे जोराने ओरडत जमिनीवर आदळला.

त्याने रामाकडून विचारले—'कोण तुम्ही?' लक्ष्मणाने बोवांभी बोलून सांगून विचारले—'आणि हे कोण? तुम्ही हे विचित्र रूप तुला कसे काय मिलाले आणि या गानांत हे कां रहात आहेत?"

"सरमग तुम्हीच का राम व लक्ष्मण? बरे झाले की मी खान राजांत आलो. मी स्वतःची गोष्ट सांगतो." असे सांगून कथेच आत्मदुत सगळे समजले. म्हणाला—'पूर्वी इंद्र देखील माझ्या हातचा मार साळव

कवच म्हणाला—“मला आता सरी दिव्य ज्ञान नाही. पण तू माझी इतक्या किस्म करून बघू शकतोस की मला पुन्हा स्मरण मिळेल. तेव्हा मी तुला कवच तेवढी मदत करीन.”

राम लक्ष्मणांनी त्यांच्यासाठी एका बागी विला रचली व चितेकर त्याचा वी विचित्र देह ठेवून अग्नि दिला. त्या चितेतून एक दिव्य देह शरीर पुरुष हुंवर बळालेकार परिधान करून मगद झाला. तो हंसाच्या विमानात बसून आकाशात उडत असता म्हणाला—“सीतेच्या बोधार्थी तू जात आहेस.

Fullscreen 127

या कामी तुला वानरांचा सुधीव राजा याची मदत मिळेल. तो देखील स्वतःचे राज्य धाळवून बसला आहे. मोठ्या भावाच्या भीतीने तो पंपासरोवरानजीक कठपुतळ पर्वतावर रहात आहे. त्याच्याबरोबर त्याचे दोन मंत्रोपण आहेत. तो वालीचा वाकटा भाऊ आहे. पराक्रमी आहे व सत्यभाषी आहे. सीतेचा शोध काढण्याच्या कामी तो तुझी मदत करू शकेल. तू प्रथम त्याच्याकडे जा. जमिनीला साक्षी ठेवून त्याच्याशी सत्य करून घे. तो मागेळ वी मदत तू त्याला दे व तो तुला मदत करील. त्याच्याकडे वानरांचे फार मोठे सैन्य आहे. ते सीतेचा शोध काढण्याचा कामी तुला मदत करू शकतील.” एवढे सांगून व कठपुतळ पर्वताकडे जाण्याची वाट दाखवून कवच निघून गेला.

सुमीवाला झेटण्यासाठी राम व लक्ष्मण पंपा सरोवराकडे निघाले. ते दुष्प्रसन्न दिवशी पंपा सरोवराच्या पश्चिमी किनाऱ्यावर येऊन पोचले. तेथेच शबरीचा सुंदर आश्रम होता. आश्रमात प्रारंभ मुनि रहात असत. रक्षांची शिष्यमंडळी पण बरीच मोठी होती. शबरी नांवाची एक इड संन्यासिनी त्या सर्वांच्या सेवेला होती. रामचंद्र चित्रकूट

Fullscreen

127

60 / 76

जगातील आख्ये :

पर्वतावर वेळाने राहू लागला. त्या वेळी मातंग वर्षांचे शिष्य आपले ऐहिक कार्य संपूर्ण झाले असे ठरवून स्वर्गारोहण करण्यापूर्वी तिला म्हणाले होते की राम तुझ्या आश्रमांत येईल, त्याचा सत्कार करून त्याचे वाहीर्बोध वे. जुळा सद्गति प्राप्त होईल!" तेव्हा पामुल शक्ती रामाच्या दर्शनाची प्रतीक्षा करीत आपल्या आयुर्मांत वसून् होती. तर रोन ही सनातली फळें रामचंद्राक अर्पण करण्यासाठी प्रकट करून ठेवीत होती. पण इतक्या वर्षांनी तिला तिच्या अमाचे फळ लाभले.^१

शक्तीने राम लक्ष्मणाचा नमस्कार केला, तिने रामाक आपला आश्रम दाखविला. आश्रमांत मुनींनी आपल्या तपोबलांनी त्या आयुर्मांत सप्तसमुद्र निर्मित केले होते. त्यांची मह वैदिका पण आजपर्यंत जशीच्या तशी

होती. दार, वृक्ष, फळे व फळे मुनींनी यज्ञासाठी एकत्र केले होती ती. सर्व तशी तशी व उजवनीत होती. ते दिव्य वास्तून् शक्ती रामाक म्हणाली-"रामा! तुझ्या दर्शनाने माझे इहकार्य संपले. आतां मी आपल्या धर्मोच्च म्हणजे मातंग मुनींच्या शिष्यांच्या दर्शनासाठी स्वर्गांत जाईं." नेत्र शक्तीने अग्नि प्रवेश केला व ऊर्ध्व दिशेला निघाली.

रामाने सत समुद्रांचे स्नान केले. सर्पणादि केवयावर स्वाच्छा मवाळा एक तन्हेचे सनावान वाटले. पुढील कार्यावद्दक त्याचा उत्साह वाढला व सनात नवीन आला उरपल झाली. ती लक्ष्मणावर पंपा सरोवरावर गेला. स्नान करून लक्ष्मणाक म्हणाला-"लक्ष्मणा! या सरोवरा नजीकच कोठे तरी अभ्यसक पर्वतावर सुग्रीव राहातो. तू त्याच्याकडे जा." [अभ्यसक संपूर्ण]

१६. ग्रेट स्फिक्स

ही जगातली सर्वांत मोठी दगडी मूर्त किंवा पुतळा आहे. ही जगातली सर्वांत जुनी अशी मूर्त दग आहे. ही संज्ञा ५००० वर्षे जुनी मूर्त आहे. १६१ फुट उंचीची ही मूर्त एक टेकाने पोखरल्या कोरलेली बसली. मूर्तीचे पुढील पाव निराळ्या दगडाचे आहेत. या मूर्तीचे शरीर खिडाने व बोकें पाजलाचे आहे. हे दोळे प्राचीन काळातील इजिप्त देशाचा राजा फराओ याचे असले. तिहाचे सरोवर १४० फुट लांब व उंची ६९ फुट आहे. त्याच्या पायावर पादले भर जगा होऊन पाव दिसतचाले झाले आहेत. जवळपास बोसाव्याचा दारा झुजला म्हणजे सुतळ्याच्या मानेपर्यंत वाळूचा दीग संपत येतो. सुतळ्यापासून स्वारी केले तेव्हा त्यांना फक्त तोंडच दिसते. ही देशाची मूर्त असेल असे समजून त्यांनी तोडण्याचा प्रयत्न करून पाहिला. या मूर्तीचे ऐतिहासिक महत्त्व ओळखून इजिप्तच्या सरकारने बाह्य वीग राज्या साकून मूर्तीचा जीर्णोद्धार केला. आज जगातील आख्येमध्ये ही मूर्त एक मुख्य आहे.

